

se porabi pa kot zavoj prodanemu drevju in za krmo. Šola ima dva para volov in enega konja. Razun tega se šola tudi s čebelorejo in svilorejo pečá.

V pomoč vodstvu nastavljen je na šoli še pristav, vinar in vrtnar.

Šola prične se s 15. novembrom vsacega družega leta ter traja s počitnicami vred dve celi leti. Podučuje se o trtoreji, kletarstvu, sadjereji, splošnem kmetijstvu, zelenjadoreji, čebeloreji, sviloreji, kmetijskem knjigovodstvu, kemiji, fiziki, geometriji in praktičnem merstvu, praktičnem risanju, spisji in nemškem jeziku.

Šola, katero vodi izvrsten strokovnjak gosp. R. Dolenc, *) je pravi blagoslov za vipavsko dolino. Ljudje poprijeli so se popolnoma šolskih nazorov, vinograde delajo le po šolskem načinu, trte sadijo pa le one, katere so se v šoli izvrstne izkazale. Laškega rizlinga se na leto okolo 100.000 trt vsadi. Posebno pridne so občine Slap, Rzel, Planina, katere bodo še letos nasadile do 150.000 novih trt.

Ker naša dežela kmetijske šole nima, gotovo ne bilo bi napačno, ako bi gospodarji tudi tistih krajev, kjer trta ne raste, kakor iz Gorenjskega, svoje sinove v to šolo pošiljali, kajti razen trtoreje in kletarstva znati je Gorenjcem treba vse, kar se na tej šoli podučuje.

Mi končamo te vrste z željo, da bi ta prekornostna šola tudi zanaprej krepko napredovala.

Kmetijska razumnost in denarni zaklad sta prva pogoja uspešnega kmetovanja.

Spisal Anton Derganc.

(Konec.)

Veda sama na sebi pa ne zadostuje. K uspešnemu kmetovanju gre tudi zrela skušnija in osebne lastnosti kmetovalca samega, česar se namreč kmetovalec priučí, mora potem tudi umeti v resnici vse to izvesti pri gospodarstvu, ter si obrniti v svoj prid — vsaj se zgodi, da dva eno in isto delo delata, al ta sebi na škodo, drugi na korist. Vsak gospodar mora paziti na to, da si pridobi največi stroške z malimi stroški od svoje kmetije; v tem obstoji edina umetnost razumnega kmetovanja. Veda in znanosti v zvezi z osebnimi lastnostmi in praktičnimi skušnjami naredé skupaj kmetijsko razumnost. Razun te razumnosti potrebno je za uspešno kmetovanje tudi denarne zaloge kapitala. Kar je denar pri kupčiji in obrtniji, to je tudi pri kmetiji. Kmetovalec potrebuje denarja za obdelovanje zemlje in za pridelovanje in prodajanje pridelkov. Ako ima kmečki gospodar pripravnega denarja, zamore ali naravnost z dobičkom, ali pa posrednje po tako imenovanih kmetijskih obrtnijah in z živinorejo svoje pridelke boljše prodati, kakor na ta način, da ga denarne zadrege prisilijo žito še v slami, volno na ovci, vino na trti itd. prodati. Zarad tega bi moral vsak gospodar na to gledati, da ne bi prišel v raznih okoliščinah v take zadrege, da bi moral svoje pridelke in svojo živino o času prodajati, kedar nima še prave cene. Marsikdo je prišel ob vse svoje imetje samo zarad tega, ker je bil prisiljen denarja na posodo iskati, katerega ni mogel potem vrniti drugače, če ni žita ali celó živine na pol zastonj prodal. Mnogokrat zgodi se pa tudi, da mu kako živinče pogine, kako pa more družega kupiti, ako nima pripravnega denarja, kakor na ta način, da se zopet zadolži? Zarad tega bi

*) Jako bi nas veselilo, ako bi se zopet enkrat vrla gospoda vodja R. Dolenc in adjunkt Pirc v „Novicah“ oglasila.

bilo zeló dobro, da bi se osnovale tudi na Kranjskem zavarovalnice za živino.

Kar se denarnih razmer tiče, so bili za naše predede poprejšnji časi tudi bolj ugodni; denar je imel veliko večjo teko in ga je bilo tudi lože zaslužiti in teže zopet zapraviti, kakor dandanes. Danes potrebuje kmetovalec v primeri z dohodki največ kapitala, ta mu na vse to nosi pa le po enkrat v letu in še takrat zeló negotove obresti, v slabi letini pa še tega ne. Trgovec je v tem slučaju veliko boljši, on svoj kapital lahko na več strani obrača, kupčijo razširi ali jo pa skrči, kakor mu bolj kaže. Kmet tega ne more, on mora svojo zemljo obdelati, če pomladi uže naprej vé, da ne bode nič pridelal.

Vkljub vsem tem za kmeta zeló neugodnim razmeram bi si zamogel naš kmetovalec pa vendar vsaj toliko denarja zaslužiti, da ne bi prišel pri vsaki priložnosti v denarne zadrege. S kakimi sredstvi bi zamogel to doseči? Z živinorejo, s sadjerejo oziroma s trtorejo in z domačo obrtnijo.

Živinoreja je eden najizdatnejših virov kmečkega blagostanja, ona daje lep gotov denar, daje pa tudi kmetu neobhodno potrebnega gnoja. Sadjereja nese kmetovalcu dobre obresti, zraven ga zamore pa v letih, v katerih ne obrodijo poljske in druge rastline, obraniti tudi lakote. Kje je pa lepša lega in boljše podnebje za sadjerejo, kakor ravno na Kranjskem in zlasti na Dolenjskem! V resnici, ni ga skoraj pripravnejšega kraja za sadjerejo, kakor pri nas, ni pa tudi toliko praznega prostora še za sadjerejo, kakor ravno v naši Dolenjski. Koliko je še praznih sadnih vrtov, ki so bili v teku desetih let skoraj čisto pokončani od vremenskih nezdod, od toče, viharjev, nalivov itd. Zasadite, gospodarji, te prazne kraje s sadunosnimi drevesi, posnemajte v tej zadevi častite gospode duhovne in večino učiteljev, ki imajo v svojih župnijskih in šolskih vrtih uže lepe drevesnice ter porabijo vsaki najmanjši prostorček za to, da ga zasade z mladimi drevesci. — Koliko bi našemu kmetovalcu zraven sadjereje nesla tudi trtoreja, ako bi svoje vinograde razumno obdeloval! Pa še na drugi način bi bilo mogoče kmetu zaslužiti kak krajcar, ako bi se namreč poprijel domače obrtnije, na pr.: košarstva, pleteničarstva, izdelovanja slamnatega blaga itd.; jeli ne bil bi to lep zaslužek o zimskem času, kedar ni družega dela?

K vsemu temu treba je dobre volje in srčnosti. Gospodarji! ganimo se in napredujmo v vseh strokah kmetijstva in dobro si zapomnimo pregovor: kdor ne napreduje, ta ne zaostaja samo, ampak gre rakovo pot. Pokažimo dejansko celemu svetu, da Kranjska še ni propala in da ni zdrava samo naša zemlja, da zdravi in krepki so tudi na duši in telesu njeni prebivalci Kranjci junaški. Ne bodimo preveč sebični, ne skrbimo samo za-se, marveč tudi za občno blagostanje mile naše domovine in za blagor naših potomcev.

Lišaji pri teletih.

Ako dobi mlada živina v hlevu lišaje, razširijo se ti polagoma na vso živino, katera pride z bolno v dotiko; vsako novo tele v hlevu je v kratkem času vse lišajasto. V začetku se prikažejo le na nekaterih delih telesa, razširijo se pa kmalu in pokrijejo slednjič ves život. Bolna živina ne je rada in večkrat se pridružijo tudi mrzlična znamenja. Umevno je toraj, da se tako tele slabo redi in slabo raste. Ko se pa najviša stopinja bolezní prestane, izgubé se lišaji brez kakega pomočka sami, tele zopet raje je in se še le sedaj telesno razvijati začne.

Bolezen od začetka do konca traja 6—10 tednov pri vsakem živinčetu. Ko tele ozdravi, ne primejo se ga več v drugo lišaji, čeravno pride z bolno živino v dotiko.

Različna notranja in zunanja zdravila zoper to bolezen so največkrat brezvspešna. Pomaga edino le to, da se zdrava teleta v drug ločen hlev zaprejo in se strogo pazi, da ne pridejo v nikako dotiko z bolnimi. Ko se izprazni hlev, v katerem je bivala lišajasta živina, mora se dobro izkidati, predno zopet zdrava notri pride. Vsa lesenina naj se požge, zid ostrga in na novo omeče, železnina naj se pa dobro razbela; skrbno se mora paziti, da zdrava živina ne pride v dotiko z nobeno rečjo, ki se je rabila pri bolni. Le na ta način so se odpravili lišaji iz hlevov, v katerih so uže leta in leta razsajali in kjer jih je moralo vsako leto tele prestati.

Kako je pa ravnati z bolno živino? Vsled lišajev se koža odlušči in suhe luske pokrivajo v skladih živinče; večkrat se vsled izpotenja luske zlepijo skupaj v trdo bulo, lubu enako; vsled tega dlaka izpade in se pod kožo gnojiti začne. Ko luske odpadejo, dlaka zopet raste in bolezen je konec. Prikaže se pa večkrat potem na drugem mestu.

Bolni živini naj se poklada le lepo seno in naravna močna piča; v začetku bolezen naj se ji dajejo čistilna in prebavljene pospeševajoča zdravila. Drgnenje s petrolejem, z razjedljivo milo, s fotogenom itd. vspešno in hitro zdravi, pa dlaka na takih krajih večkrat potem ne izraste, in lišaji se prikažejo zopet na drugem kraju.

Drug živinorejec nam svetuje sledeče: Luske naj se z ostrim lesenim nožem od kože popolnoma ostržejo tako, da se kri prikaže. Odrgnjene lise naj se potem dobro namažejo s čistim in ne mastnim smolnjakom in potresejo z drobno stolčeno soljo, da se skorja naredi v 3 tednih navadno odpade skorja sama in pod njo je uže zdrava poraščena koža. Pazi naj se pa, da se živinče ne obliže.

Gosp. Konhäuser pa zopet priporoča ločenje zdrave živine od bolne in razkuženje okuženega hleva. Lišaji naj se s čistim oljem ali mastjo mažejo in potem ostržejo. Potem naj se koža pogosto maže z lesnim katranom (Theer), brezovim katranom, z milo ali pa z glicerinom mešanim s karbolno kislino (10:1) in z mlačno miljnato vodo izpira. Oskrbovanje, krmljenje in napajanje ne naredi lišajev. Če je kuretina v hlevu, naj se proč spravi.

Životopisne črtice.

Anton Alojzij Wolf,

knezoškof ljubljanski.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

V teh častnih, a težavnih službah preživel je tužne dneve francoske vlade, ki je bila katoliški cerkvi in duhovnikom jako neprijazna — o tem spregovoriti hočemo na drugem mestu; omenimo naj tu le, da še vrhovnemu pastirju ni prizanesla; pregnala ga je v semenišče, med tem, ko se je v škofijski palači mogočno šopiril cesarski namestnik Marmont, za njim Bertrand, Junot in naposled Fouché. In to bolelo je duhovnike, bolelo je pobožno ljudstvo, osobito Antona Alojzija, ki je ljubil svojega škofa kot sin svojega očeta. Milo ga je tolažil in podpiral v tužnih dneh, dokler ni zaspal v Gospodu l. 1814. Njega se je spo-

minjal naš Anton kaj rad posebno v poznih svojih letih; o smrti svojega očeta leta 1841. ustanovil je za-nj zadušnice, ki se beró (vsako leto ena) v stolnici.

Po smrti škofa Kavčiča imenuje ga stolni kapitelj 29. marcija l. 1814. konzistorijalnim svetovalcem in meseca septembra istega leta Nj. veličanstvo korarjem stolnice ljubljanske. Službo notarja škofijske pisarnice opravljal je še vedno in tudi potem, ko ga je imenoval Nj. veličanstvo cesar Fran I. višjim nadzornikom ljudskih šol za škofijo ljubljansko. Ali ne dolgo potem 27. novembra l. 1816. pokliče ga cesar v Trst k c. kr. primorskemu deželnemu poglavarstvu za pravega svetovalca, ter duhovénskega in šolskega poročevalca. Če je bil kedó kje na svojem mestu, bil je tó Wolf. Neutrudljivo skrbel je za povzdigo in razvitek šol bodi-si po mestih primorskih ali pa po deželi. Osobito se je poganjal za nove šole v tistih krajih, kjer jih doslej še niso imeli; zakaj srcé ga je bolelo, vidé, da je mladina brez učenika in poduka. A tudi učitelje je spodbujal in polnil srca njihova z ljubeznijo do svetega poklica.

Da-si sè šolskimi opravili preobložen, odtegoval ni izvrstnih duševnih moči svojih dušnemu pastirstvu, po katerem je toliko hrepenel; da je le mogel, pomagal je duhovnikom tržaškim v svetih opravilih; osobito rad je predikoval ali spovedoval. In to neumorno delovanje na polju šolstva in duhovnega pastirstva ni bilo prikrito dostojanstvenikom cerkvenim in svetnim — vse so videli in podelili mu čast, katero doseže malokedo še le v sivi starosti.

Solnograški prestolni kapitelj namreč je imenoval 20. aprila l. 1823. ljubljanskega škofa, občespoštovanega in priljubljenega Avgusta Gruber-ja, knezonadškofom solnograškim, kamor se je preselil visoki gospod 15. januarija l. 1824. Kedo mu bode naslednik? Govorilo in ugibalo se je mnogo, dokler ne izvoli cesar 27. februarija istega leta naslednikom visokoučenega in mnogozaslužnega Antona Alojzija Wolfa, častnega korarja in vladnega svetovalca tržaškega. Takoj je potrdil volitev Nj. svetost Leo XII. uže 12. julija istega leta. Posvetil ga je pa 30. oktobra nadškof Walland v Gorici. Kako se je veselila Kranjska prihoda svojega sinú in ljudstvo svojega škofa, svedoči njega sprejem in sprevod o nastopu uzvišene službe zadnji dan meseca oktobra l. 1824.; pomikal se je pa sprevod med zvonjenjem zvonov ljubljanskih cerkvá, iz nunske cerkve, mimo zvezde, čez kongresni trg, skoz gospodske ulice, čez Breg, preko Ljublanice po šentjakopskem mostu, stari trg, mimo magistrata v stolno cerkev. Vdeležilo se je sprevoda ljudstva na tisoče. Vsi mestni duhovniki in mnogo dekanov, župnikov, kaplanov iz dežele, kakor tudi bogoslovci — prišli so ravno iz počitnic — spremljali so ga v cerkveni opravi; dijakov nižjih in srednjih šol z učeniki in profesorji, ter uradnikov in vojakov višjih in nižjih niso pogrešali. Tudi Idrija, rojstni kraj novega škofa, poslala je svoje namestnike. Z eno besedo, počastilo je vse nadepolnega vikšega pastirja in želelo mu presrčno najboljšega vspeha v vzvišeni in velevažni službi. In z najboljšim vspehom je tudi deloval in pridobil si kmalu neizvenljivih lavorik; a predno o njega zaslugah govorimo, omenimo naj tó le, da ga je imenoval Fran I. uže dve leti po nastopu škofije knezom. Naj stvar razjasnimo.

Uže 26. maja l. 1533. dodelil je cesar Ferdinand škofu Krištofu pl. Ravbar-ju in vsem njegovim naslednikom častno imé „knez“. Istega imena so se tudi vsi posluževali, dokler ne spremeni papež Piji VII. ljubljanske nadškofije — uživala je to častno imé le od l. 1788. — s pismom „Quaedam tenebrosa caligo“ 21. avgusta leta 1807. le v škofijo in je ne sklenje nepo-